

LETTERKUNDE

heeft ten gevolge, dat de jonge dichters meedrijven met den grooten, troebelen stroom, onmachtig zich op te werken tot het beheerschen daarvan en evenzeer tot een standpunt „terzij de horde”. Zoolang dit alles niet verandert, is er nauwelijks eenige aanleiding om te veronderstellen, dat de Nederlandsche poëzie zich weer zal verheffen tot de hoogte, waarop zij van 1880 tot de generatie Marsman-Slauerhoff heeft gestaan. Het wonder echter grijpt steeds onverwacht plaats en er zijn ongetwijfeld sporen van talent. Maar ik moet, tot mijn leedwezen, erkennen, dat ik niet optimistisch ben.

M. Mok

J. Gerhard Toonder, *Uitvaart*. Amsterdam, N.V. Uitg.-Mij. „Elsevier” 1940.

Deze uitvaart is de laatste, noodlottige tocht van de „Orion”, een schip, bemand met dertig koppen. Een „slap schip”, een schip „zonder fut”, zooals wij op de allereerste pagina vernemen. Hiermee voelen wij de sfeer van het onheil al eenigszins aan vleugen, een onheil, een noodlot, dat van de uitvaart af dit schip schijnt te omwaren, gelijk ook de omslagteekening (van den schrijver zelf) suggereert. Toch is het niet door het schip, maar door de menschen, dat dit noodlot zich aan schip en bemanning voltrekt. Want in deze kleine, in zichzelf besloten wereld groeien spanningen, ontstaan uit menschenlijke en sociale tegenstellingen, die juist door dit isolement, aan scherpte en beteekenis winnen en individuen en schip onherroepelijk ten verderve voeren.

Het is een verdienste van dit verhaal, dat het het onweerhoudbare van deze noodlots-

voltrekking zoo ontwijfelbaar suggereert, waarbij hetgeen aan zeevaarkundige kennis daarin verwerkt is — en dat overigens een overtuigenden indruk maakt — voor den niet ter zake kundige buiten beschouwing moet en kan blijven. Een noodlot, dat zich voltrekt van binnen uit en dat, in allerlei kleinigheden zonder nadruk aangekondigd, gestalte aanneemt in de staking, die onder de stokers uitbreekt. Dit is tevens een van de momenten, dat de schrijver de aandacht verplaatst van de individuen naar schip en zee, zoodat de lezer zich de betrekking tusschen deze beiden weer scherper bewust wordt:

„Intussen liep het schip niet veel vaart meer; dat was een vreemde gewaarwording. Ik stond even op de brug om het te voelen en om er naar te luisteren — de kop van wit schuim, die al deze dagen om de boeg krulde, werd kleiner, langzaam, maar het gebeurde; de beweging, het deinen over de lange golf-ruggen, werd trager, en al dat sidderen en trillen en schudden, dat wij bijna niet meer merkten, verdween met het langzamer stampen van de machine. Er schoof zich een zware stilte over het schip, het was alsof er iemand stierf. En de wereld om ons heen, de blauwe watercirkel, scheen wel grooter en leger te worden, veel eenzamer.”

Overigens zou de schrijver de hiervóór genoemde noodlotssuggestie zeker niet bereikt hebben zonder de even sobere als knappe karakteristiek van een groot aantal zijner personen, daar juist uit hun tegenstellingen de conflicten ontstaan. De persoon van den verteller, den tweeden stuurman, maakt hierop geen uitzondering; wij zien hem als een gelaten, min of meer passief man, die van het leven niets meer verwacht en den dood zonder